

Małgorzata Durmaj

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0003-4585-2031

System medialny w Chinach

Streszczenie

Media jako środki społecznego przekazu i instrumenty polityki w Chińskiej Republice Ludowej (ChRL) są dziś częstym tematem badań. System medialny jest przedstawiony w kontekście specyfiki kulturowej i geograficznej kraju oraz uwarunkowań politycznych i cywilizacyjnych, mających wpływ na dystrybucję przekazów medialnych. Najważniejsze cechy systemu medialnego w Chinach to między innymi: niski poziom profesjonalizmu dziennikarskiego oraz interwencjonizm państwowy. Decyzje władz ChRL i linia programowa mediów w Chinach stanowią zagrożenie dla pluralizmu i niezależności mediów. Przegląd literatury, odniesienia do tekstów naukowych, tłumaczenia serwisów dostępnych w chińskich przeglądarkach internetowych oraz przegląd dostępnych raportów pomogą w szerzeniu świadomości na temat cenzury oraz walki ze szkodliwą retoryką, wciąż obecną w mediach.

Słowa kluczowe: Chiny, system medialny, propaganda, „People’s Daily”, „China Daily”.

Media system in China

Abstract

The media, as the media of social communication and policy instruments in the People’s Republic of China, are a frequent subject of research today. The media system is presented in the context of the cultural and geographical specificity of a given country as well as political and civilization conditions that affect the distribution of media messages. The most influential features of the Chinese media system include: a low level of journalistic professionalism or state interventionism. The decisions of the PRC authorities and the programming line of the media in China pose a threat to media pluralism and independence. Literature review, references to scientific texts, translations of websites available on Chinese web browsers and a review of available reports can help spread awareness of censorship and the fight against harmful rhetoric still present in the media.

Keywords: China, media system, propaganda, „People’s Daily”, „China Daily”.

Wprowadzenie

System medialny funkcjonuje w ramach systemu prawnego i politycznego państwa. Media w Chińskiej Republice Ludowej tworzą przekazy z uwzględnieniem charakterystycznych cech modelu komunistycznego. Prasa, radio, telewizja, Internet są

cenzurowane i filtrowane przez Komunistyczną Partię Chin. Publikowane treści mają na celu poprawę wizerunku władzy wewnątrz kraju i na arenie międzynarodowej. ChRL tworzy konkurencyjne dla zachodnich gigantów technologicznych projekty. Rozwiązania zapewniają dostęp do chińskich odpowiedników globalnych platform i umożliwiają kontrolę wybranych tematów politycznych. Narracja Chińskiej Republiki Ludowej opiera się na przekazach propagandowych. Wiodące, państwowe tytuły prasowe, stacje telewizyjne, stacje radiowe stanowią narzędzie wpływu władzy na społeczeństwo. Chiny zajmują w latach 2020–2022 jedne z najniższych pozycji w rankingu wolności mediów autorstwa międzynarodowej organizacji pozarządowej, Reporterów bez Granic.

KPCh wykorzystuje nowe technologie celem kreacji: wizerunku państwa oraz inżynierii społecznej w Chinach. Zachowania obywateli są: regulowane poprzez wiążące dokumenty, monitorowane przez jednostki państwowe oraz kształtowane przez technologię, mającą na celu dostosowanie ich do wytycznych władz.

Chiński system medialny jest opisywany w literaturze przedmiotu w zakresie zmian technologicznych¹ oraz cenzury². He Zhou w swojej publikacji wymienia cechy chińskiego systemu prasowego³. Analizę mediów we współczesnym państwie totalitarnym na przykładzie ChRL publikuje w Polsce Michał Adamczyk⁴. Metodami stosowanymi w badaniach nad systemem medialnym są rozważania teoretyczne oraz badania empiryczne, w tym: analiza porównawcza, analiza dyskursu, analiza zawartości, analiza sentymentu. Praca „System medialny w Chinach” skupia się na przeglądzie dostępnych treści: literatury, dokumentów, tłumaczeń serwisów dostępnych w chińskich przeglądarkach internetowych, raportów, oraz wykorzystuje metodę deskryptywną, polegającą na wydobywaniu znaczenia z obserwowalnych cech zjawiska. Tekst stanowi wstęp do rozważań nad chińskim rynkiem medialnym. Celem jest opis charakterystyki systemu medialnego obecnego w Chińskiej Republice Ludowej w XXI wieku. Postawiono następujące pytania badawcze: Q1: Jakie środki przekazu są wykorzystywane przez chińskie władze w celu wywierania wpływu na obywateli?; Q2: Jakie praktyki, stosowane przez Komunistyczną Partię Chin, stanowią narzędzie kontroli społeczeństwa? Pytania te mają pomóc w rozstrzygnięciu hipotezy: H1: Komunistyczna Partia Chin wykorzystuje przekrojowe rozwiązania w zakresie środków masowego przekazu celem utrzymania silnego wpływu na komunikaty medialne, dystrybuowane

¹ K. Godlewski, *Media w Chinach: Internetowa rewolucja i rządowa reakcja*, „Global Media Journal” 2010, nr 1, s. 134–150.

² S.L. Shirk, *Changing Media, Changing China*, Oxford University Press, New York 2011; P. Lewandowski, *Wolność słowa i cenzura cyberprzestrzeni w Chińskiej Republice Ludowej [w:] Społeczeństwo i polityka we współczesnej Azji Wybrane zagadnienia*, red. Z. Osmólska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.

³ Z. He, *Chinese Communist Party Press in a Tug-of-war: A political-economy analysis of the Shenzhen Special Zone Daily [w:] Chin-Chuan Lee Power, money, media communication patterns and bureaucratic control in cultural China*, ed. Chin-C Lee, Northwestern University Press, Illinois 2000, s. 112–115.

⁴ M. Adamczyk, *Media we współczesnym państwie totalitarnym na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej [w:] Media XXI wieku. Studia interdyscyplinarne*, red. A. Drabina, A. Momot, Stowarzyszenie Młodych Twórców „Kontrast”, Wrocław 2016.

przez chińskie tytuły prasowe, stacje telewizyjne, stacje radiowe i niezrzeszonych użytkowników internetu.

Rynek prasowy na przykładzie „People’s Daily”, „China Daily”

Propaganda (łac. *propagatio*, ‘rozkrzewianie’) przywołuje w Chinach skojarzenia związane z praktykami totalitarnymi. Przekazy medialne są kreowane w celu pozyskiwania społecznego zaufania i służą zachowaniu władzy. Praktyki chińskiego rządu nie tylko wpływają na obywateli wewnątrz kraju, lecz także służą poprawie wizerunku Chińskiej Republiki Ludowej na świecie.

System medialny Chin wpisuje się w model komunistyczny. Leninowska koncepcja prasy zakłada, że media mają stać się pasem transmisyjnym Komunistycznej Partii Chin⁵. Media są w zdecydowanej większości: publiczne, kontrolowane, a ich głównym celem jest utrzymanie systemu i partii rządzącej przy władzy⁶. Praktyki znajdują swoje odzwierciedlenie w przekazach kreowanych między innymi przez „People’s Daily” i „China Daily”.

Zhou He z Uniwersytetu Chińskiej Akademii Nauk wyróżnia następujące cechy chińskiego systemu prasowego:

- rozrost koncernów medialnych, które rozmiarami zaczynają dorównywać zachodnim odpowiednikom;
- depolityzacja samego rynku. Spada udział gazet partyjnych, a i same przekazy ideologiczne są coraz słabsze. Zhou He redefiniuje rolę prasy i tym samym podkreśla jej funkcje informacyjne, rozrywkowe. [W przypadku mediów finansowanych i obsadzonych przez urzędników państwowych trudno mówić o depolityzacji. Tytuły prasowe, agencje medialne czy programy radiowe i telewizyjne działają wedle ustalonych z góry zasad, które mają służyć poprawie wizerunku partii. Przekazy medialne są ściśle kontrolowane, a wszelkie odstępstwa od określonych norm – karane];
- wzrost interakcji z odbiorcami (portale internetowe);
- spadek praktykowania etyki dziennikarskiej – niski poziom profesjonalizmu dziennikarskiego;
- zwiększenie się przestrzeni reklamowej⁷.

Chiński rynek prasowy jest uznawany za największy na świecie ze względu na odbiorców i nakłady, które w wyniku reform gospodarczych plasują się w czołówce

⁵ K. Godlewski, *Media w Chinach...*, s. 37.

⁶ *Media w Polsce. Część 1. System medialny i jego otoczenie*, [http://dziennikarstwo.uni.wroc.pl/userfiles/18/files/SMS/Media w Polsce_1.pdf?v=1488021172](http://dziennikarstwo.uni.wroc.pl/userfiles/18/files/SMS/Media%20w%20Polsce_1.pdf?v=1488021172) (dostęp: 1.12.2020).

⁷ Z. He, *Chinese Communist Party Press in a Tug-of-war...*, s. 112–115.

na rynku globalnym⁸. Liczba gazet osiąga 1851 w 2019 roku⁹, natomiast liczba periodyków – 10 171¹⁰.

Tabela 1. Wiodące gazety w Chinach w 2019 na podstawie wskaźnika siły mediów

Tytuł	Wskaźnik siły mediów ¹¹
„People’s Daily”	98.25
„The Global Times”	89.48
„Guang Ming Daily”	84.99
„Economic Daily”	84.96
„Guangzhou Daily”	84.06
„China Daily”	82.81
„The Beijing News”	81.63

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych L.L. Thomala, *Leading newspapers in China in 2019, based on media power score*, <https://www.statista.com/statistics/1127478/china-media-influence-index-of-leading-newspapers/> (dostęp: 24.06.2020).

Oficjalna gazeta Centralnego Komitetu Komunistycznej Partii Chin „People’s Daily” (Rénmín Ribào, Dziennik Ludowy, 人民日报) jest uważana za wiodącą¹². Tytuł dostarcza bezpośrednich informacji na temat polityki i poglądów KPCh. Jej zapowiedź na stronie en.people.cn:

Z publikacją rozpoczętą w czerwcu 1948 roku i obecnym nakładem 3 mln, „People’s Daily” należy do najbardziej wpływowych i autorytatywnych gazet w Chinach. Według UNESCO zajmuje miejsce wśród 10 najlepszych na świecie. [...] Przedstawia najnowsze wiadomości dotyczące polityki i rezolucji rządu chińskiego, a także najważniejsze wiadomości krajowe i międzynarodowe komunikaty prasowe z Chin. Odzwierciedla poglądy narodu chińskiego, objaśnia sprawiedliwość i potępia różne formy nadużyć¹³,

wskazuje na propagandowy charakter wykorzystanej narracji. „People’s Daily” ma pełnić funkcję miejsca wymiany kulturalnej. Tytuł przyczynia się do rozwoju nowych, socjalistycznych mediów. Zapis:

Podążaj za rozwojem partii i kraju w tym samym kierunku i synchronizacji. Wiernie wykonuj obowiązki i misje dziennikarskie partii i niezachwianie trzymaj się właściwego kierunku politycznego. Trzymaj się jedności ducha partyjnego. Realizuj wymagania polityków dotyczące prowadzenia gazet. Staraj się być liderem w dziedzinie wiadomości.

⁸ K. Godlewski, *Media w Chinach...*, s. 41.

⁹ L.L. Thomala, *Number of newspapers in China in 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279182/number-of-newspapers-in-china/> (dostęp: 29.12.2020).

¹⁰ L.L. Thomala, *Number of magazine publications in China in 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279178/number-of-magazine-publications-in-china/> (dostęp: 29.12.2020).

¹¹ „Indeks mieści się w zakresie od zera do 100, przy czym najwyższą wartością jest 100”.

¹² L.L. Thomala, *Leading newspapers in China in 2019, based on media power score*, <https://www.statista.com/statistics/1127478/china-media-influence-index-of-leading-newspapers/> (dostęp: 24.06.2020).

¹³ *Introduction to People’s Daily*, <http://en.people.cn/90827/90828/> (dostęp: 1.12.2020).

określa misję, jaką niesie za sobą publikacja „Dziennika Ludowego”¹⁴. Nacechowane sformułowania, wśród których znajdują się: „rozwoj partii i kraju w tym samym kierunku i synchronizacji”, „właściwy kierunek polityczny”, „jedność ducha partyjnego”, wskazują na narrację propagandową.

„People’s Daily” służy wywieraniu wpływu przez przedstawicieli Partii na obywateli. Dawid Świeży zwraca uwagę:

Gazeta ta jako jedyna oficjalnie miało prawo do publikacji i interpretacji wiadomości przekazywanych przez KPCh. Przedrukowywała ona w całości wszystkie przemówienia liderów Partii i rządu oraz ważniejszych członków Partii. Z pozostałych informacji drukowano tylko to, co Partia uznała za słuszne dla wiedzy czytelników. Bardzo często inne podmioty medialne dostosowywały swoją treść do tego, co opublikowano w „People’s Daily”. Jeszcze inne przedrukowywały całe artykuły¹⁵.

Pekin stał się jej siedzibą 15 marca 1949 roku. Nakład tytułu sięgał wówczas 30 tysięcy, mimo że władze podały liczbę rządu miliona egzemplarzy. Sprzedaż wzrosła w 1956 do 810 tysięcy, a pod koniec lat 60. XX wieku wynosiła już od 1,5 miliona do nawet dwóch milionów sztuk¹⁶.

„People’s Daily” było jednym z niewielu dostępnych dla społeczeństwa źródeł informacji podczas Rewolucji Kulturalnej w Chinach. Redakcja zdecydowała się na aktywne uczestnictwo w wydarzeniach na Placu Tiananmen w 1989 roku. Dziennikarze, niosąc sztandary nawołujące do walki o wolność słowa, wyszli na ulicę protestować razem z obywatelami. Akt solidaryzmu z chińskim społeczeństwem wywołał reakcję ze strony władz. Uczestnicy pochodów zostali ukarani – zwolnieniem oraz, w części przypadków, wieloletnim więzieniem¹⁷.

Cenzura znajduje swoje odniesienie również w XXI wieku. Redaktorem naczelnym gazety od listopada 2020 roku jest chiński urzędnik, pełniący niegdyś funkcję zastępcy szefa Departamentu Propagandy Komunistycznej Partii Chin, Tuo Zhen¹⁸. Były szef propagandy prowincji Guadong znany jest przede wszystkim ze swojego udziału w incydencie z Southern Weekly z 2013 roku. Gazeta, z polecenia Tuo Zhena, opublikowała komentarz gloryfikujący Komunistyczną Partię Chin. Komentarz pojawił się w miejscu noworocznego artykułu, który miał nawoływać do prawidłowego wdrożenia i przestrzegania konstytucji w kraju¹⁹.

„People’s Daily” posiada swoją edycję zagraniczną. Sekretarz Generalny KPCh Xi Jinping wydał w 2015 roku instrukcje dotyczące zagranicznego wydania gazety:

¹⁴ 人民日报 (*People’s Daily*), https://baike.baidu.com/item/人民日报/706569?fr=kg_qa (dostęp: 1.12.2020).

¹⁵ D. Świeży, *Analiza mediów państwowych Chińskiej Republiki Ludowej na przykładzie People’s Daily, Xinhua News Agency i China Central Television*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2012, s. 74.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, s. 75.

¹⁸ 人民日报 (*People’s Daily*)..

¹⁹ *Special Feature: The ‘Southern Weekly’ Controversy*, <https://freedomhouse.org/report/china-media-bulletin/special-feature-southern-weekly-controversy> (dostęp: 5.01.2013).

W ciągu ostatnich 30 lat zagraniczne wydanie People's Daily aktywnie rozpowszechniało chińską, doskonałą kulturę. Odgrywa ważną rolę w nagłaśnianiu rozwoju i zmian w Chinach. [...] Opowiadaj fascynujące chińskie historie, rozpowszechniaj i fotografuj chińskie „głosy” oraz staraj się być godnym zaufania²⁰.

Instrukcje mają na celu rozpowszechnienie przekazów propagandowych oraz wywieranie wpływu na jednostki poza granicami państwa. Główną ideą jest promowanie narracji Komunistycznej Partii Chin oraz dbałość o jej wizerunek na Zachodzie.

Przekazy są wspierane przez „China Daily”, ogólnokrajowy anglojęzyczny dziennik, który „komentuje wydarzenia na arenie międzynarodowej i wewnątrz kraju”²¹. Na oficjalnej stronie czytamy, że „anglojęzyczni reporterzy, korespondenci i redaktorzy grupy prasowej znani są ze swojego profesjonalizmu, etyki, entuzjazmu i kreatywności”²². Narracja przyjmuje charakter propagandowy. „China Daily” jest kontrolowany przez Departament Propagandy KPCh. Zadaniem redaktorów jest „modyfikowanie propagandy na tyle, by była ona odczytywana jako angielska, bez nieumyślnego wywoływania wojny”²³. Opis sytuacji poza granicami państwa ma odwracać uwagę obywateli od sytuacji w Chinach. Linia programowa redakcji wykorzystuje w tym celu cenzurę określaną mianem „cenzury subtelnej”.

Obecna poza granicami „China Daily Global Edition” ma rozszerzać światowy zasięg tytułu oraz, jako nowa platforma do opowiadania historii Chin, podkreślać i pielęgnować chińskie wartości²⁴. Media prezentują tak zwaną chińską perspektywę. Treści koncentrują się na kolektywnych osiągnięciach, a nie sensacyjnych i negatywnych wiadomościach²⁵. Idea *positive reporting* jest krytykowana ze względu na ograniczoną możliwość przeprowadzenia interwencji dziennikarskich i obserwowania poczynań rządzących. Media stają się instytucją, która chwali władze bez względu na pozytywne lub negatywne skutki jej działania.

Reporterzy bez Granic zarzucają „China Daily” angażowanie się w cenzurę i propagandę. „The New York Times”, „NPR”, „Quartz” i „BuzzFeed News” opublikowali w latach 2019–2020 relacje dotyczące rozpowszechniania przez „China Daily” dezinformacji związanych z protestami w Hongkongu²⁶.

²⁰ 对人民日报海外版作重要批示 (Ważne instrukcje dla zagranicznego wydania People's Daily), <https://baike.baidu.com/pic/人民日报/706569/18714954/838ba61ea8d3fd1f1c9fc7e9364e251f94ca5f4a?fr=lemma&ct=cover-aid=18714954&pic=838ba61ea8d3fd1f1c9fc7e9364e251f94ca5f4a> (dostęp: 1.12.2020).

²¹ 中国日报 (China Daily) <https://baike.baidu.com/item/中国日报/2266742?fr=aladdin> (dostęp: 1.12.2020).

²² *Ibidem*.

²³ *China Daily – China Daily*, https://pl.qaz.wiki/wiki/China_Daily (dostęp: 2.12.2020).

²⁴ 中国日报 (China Daily)...

²⁵ *Chinese Media in Africa*, <https://www.youtube.com/watch?v=88-PxOQu8Z4> (dostęp: 29.09.2014).

²⁶ *China Daily – China Daily*, https://pl.qaz.wiki/wiki/China_Daily (dostęp: 2.12.2020).

Media oświadczają, że „China Daily” aktywnie rozpowszechnia dezinformację związaną z pandemią COVID-19. CNN, „Financial Times” informują w maju 2020 roku, że „China Daily” cenzuruje odniesienia do pochodzenia pandemii COVID-19 z opinii autorstwa ambasadorów Unii Europejskiej²⁷.

Specjalna funkcja: kontrowersje wokół ‘Southern Weekly’

Komitet Centralny wykorzystuje prasę jako narzędzie edukacji publicznej, narzędzie propagandy oraz mobilizacji masowej w myśl teorii marksizmu-leninizmu-maoistycznej²⁸.

Cały współczesny system mediów ChRL opiera się na zasadzie „linii masowej” (*mass line*) opracowanej przez najważniejszą osobę w państwie, Mao Zedong’a. Prowadzi to do sytuacji, w której osoby mające realny wpływ na media wybierane są przez polityczną władzę, są lojalni jedynie wobec partii, która na dany urząd je umieściła²⁹.

Kierunek komunikacji „góra–dół”, a więc od instytucji państwowych do obywateli, powoduje, że media w Chinach nie mają możliwości ingerencji w działania polityczne aparatu władzy. Są jedynie narzędziem partyjnym, które w wyznaczony przez rządzących sposób ma informować i edukować społeczeństwo³⁰.

Prawa, takie jak: wolność słowa, wolność zgromadzeń, protestów i demonstracji³¹ oraz możliwość swobodnego krytykowania poczynań władzy³², są gwarantowane przez zapisy Konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej. Zapisy te są, w zakresie mediów, uzupełniane o dokumenty, których charakter uznaje się za wiążący. „Konstytucja stoi w opozycji do licznych [ponad 60] regulacji, które w wiążący sposób dotyczą samych mediów”³³. Art. 33 Regulaminu Nadzoru Wewnętrznego Komunistycznej Partii Chin zawiera odniesienia wskazujące na praktyki stosowania nadzoru nad mediami. Kontrola jest przeprowadzana pod kierownictwem Partii. Cel stanowi osiągnięcie optymalnej formy nadzoru opinii publicznej. *Porous censorship* (cenzura dziurawa) ma utrudniać dostęp do informacji dotyczących tematów, uznawanych za „tematy wrażliwe”.

Dawid Świeży w tekście „Analiza mediów państwowych Chińskiej Republiki Ludowej na przykładzie People’s Daily, Xinhua News Agency i China Central Television” wskazuje:

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ D. Świeży, *Analiza mediów państwowych...*, s. 19.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Constitution of the People’s Republic of China. Chapter II The Fundamental Rights and Duties of Citizens. Article 35*, http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372964.htm (dostęp: 14.03.2004).

³² *Ibidem*.

³³ D. Świeży, *Analiza mediów państwowych...*, s. 26–27.

Media zobowiązane są do przestrzegania wytycznych partii, profesjonalnej etyki zawodowej, kierowania opinii publicznej we właściwym kierunku oraz posiadania świadomości wpływu społecznego, jaki posiada nadzór nad opinią publiczną³⁴.

Największe agencje informacyjne, jak Xinhua, uznawana za największą na świecie agencję propagandową, gazety, telewizja czy radio, wchodzi w skład najważniejszych organów w państwie.

Telewizja, radio, internet

Badania z 2019 roku wskazują, że dostęp do telewizji w Chinach ma 99,39% społeczeństwa³⁵. China Central Television jest wiodącym koncernem telewizyjnym i, podobnie jak agencja Xinhua, posiada monopol na przekazywanie informacji zza granicy³⁶. Program informacyjny, do którego emisji zobowiązują się pozostałe chińskie stacje telewizyjne, jest przygotowywany przez stację codziennie o godzinie 19.00³⁷. Obywatele mają dostęp do 3609 programów telewizyjnych³⁸ i 2914 programów radiowych³⁹, jednak to CCTV jest uznawane za najbardziej wpływową telewizję⁴⁰, a Chinese National Radios the Voice of China za najbardziej wpływowe radio⁴¹.

Konrad Godlewski w tekście pt. „Media w Chinach: Internetowa rewolucja i rządowa reakcja” stwierdza, że:

Mimo komercjalizacji, telewizja – podobnie jak prasa drukowana – pozostaje pod ścisłą, dwustopniową kontrolą państwa. [...] Podobnie jak w przypadku prasy, najczęstszym przykładem cenzury jest autocenzura, która czasem przybiera kuriozalne formy. Transmitując przemówienie inauguracyjne prezydenta Baracka Obamy, Chińska Telewizja Centralna (CCTV) na kilka sekund przerwała sygnał, gdy Amerykanin mówił o tym, że „poprzednie pokolenia musiały stawić czoła faszyzmowi i komunizmowi”⁴².

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Coverage rate of television in China from 2009 to 2019*, <https://www.statista.com/statistics/279098/coverage-rate-of-television-in-china/> (dostęp: 1.12.2020).

³⁶ M. Adamczyk, *Media we współczesnym państwie totalitarnym na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej...*, s. 21.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ L.L. Thomala, *Number of TV shows in China 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279105/number-of-tv-shows-in-china/> (dostęp: 9.12.2020).

³⁹ L.L. Thomala, *Number of radio shows in China 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279090/number-of-radio-shows-in-china/> (dostęp: 9.12.2020).

⁴⁰ L.L. Thomala, *Leading TV stations in China 2019, based on media power score*, <https://www.statista.com/statistics/1128059/china-media-influence-index-of-leading-television-stations-and-channels/> (dostęp: 24.06.2020).

⁴¹ L.L. Thomala, *Leading radio channels in China 2018, by reach*, <https://www.statista.com/statistics/1128310/china-leading-radio-stations-and-channels-by-number-of-listening-times/> (dostęp: 24.06.2020).

⁴² K. Godlewski, *Media w Chinach...*, s. 45.

Specjalne jednostki rządowe i partyjne monitorują rynek mediów. Kontrolują pojawiające się treści oraz decydują, jakie przekazy zostają opublikowane. Departament Reklamy Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin, powszechnie nazywany Departamentem Propagandy, przekazuje wskazówki dotyczące relacjonowania tematów politycznych. Licencje są wydawane przez Państwową Administrację Radia, Filmu i Telewizji oraz Generalną Administrację Prasy i Publikacji⁴³.

European Centre for International Political Economy udostępniło w 2009 roku raport, z którego wynikało, że cenzura w ChRL ma w dużej mierze wymiar gospodarczy⁴⁴. Reporterzy bez Granic opublikowali w 2010 roku materiał dotyczący artykułu z tygodnika biznesowego „Diyi Caijing Zhoukan”. Tekst szanghajskiego periodyku został usunięty ze względu na treść:

W artykule opisano działania za kulisami w Bureau of Website Administrators z siedzibą w Pekinie, który jest jednym z podmiotów odpowiedzialnych za cenzurę online. [...] [Materiał] zawiera szczegółowy opis sposobu, w jaki agencja rządowa kontroluje wiadomości i informacje online oraz zamyka strony internetowe w celu stłumienia debaty na tematy społeczne i polityczne. Podkreśla również niepewną sytuację chińskich serwisów informacyjnych, które padają ofiarą surowych przepisów rządu⁴⁵.

Zakaz kopiowania tekstu i przedrukowywania go w formie papierowej został wydany ze skutkiem natychmiastowym. Reporterzy bez Granic odwołali się również do udziału Chin w cyberatakach na Google z 2010 roku.

Działania oparte o cenzurę są kontynuowane w kolejnych latach. Chiny zajęły 177. miejsce w rankingu wolności mediów Reporterów bez Granic w 2020 roku⁴⁶. Jednym z głównych zarzutów było postępowanie Chin w dobie pandemii koronawirusa, której rozprzestrzenianie się ułatwiły cenzura i nacisk na obywateli sygnalizujących zagrożenie. Argumentem klasyfikującym Chiny na 177. pozycji rankingu była również sytuacja z marca 2020 roku, kiedy Minister Spraw Zagranicznych w Pekinie poinformował dziennikarzy, pracujących dla „New York Timesa”, „Wall Street Journal” i „The Washington Post”, o odmowie wznowienia ich akredytacji⁴⁷. Kryzys został wykorzystany przez Pekin do dalszego zacieśnienia kontroli nad mediami. Jednym z wykorzystanych środków był zakaz publikacji raportów kwestionujących sposób rozporządzania władz państwowych⁴⁸.

Ranking wolności mediów Reporterów bez Granic z 2021 roku wykazywał, że Chiny zajmowały wówczas 177 miejsce. ChRL w 2022 roku znajduje się na pozycji numer 175.

⁴³ S.L. Shirk, *Changing Media, Changing China...*, s. 12.

⁴⁴ M. Adamczyk, *Media we współczesnym...*

⁴⁵ Reporters Without Borders, *Debate on Internet censorship censored*, <https://rsf.org/en/news/debate-internet-censorship-censored> (dostęp: 30.11.2020).

⁴⁶ Reporters Without Borders, *Even tighter control*, <https://rsf.org/en/china> (dostęp: 1.12.2020).

⁴⁷ M. Kruczkowska, *Chiny wyrzucają korespondentów trzech głównych gazet amerykańskich*, <https://wyborcza.pl/7,75399,25800661,chiny-odebrały-akredytacje-dziennikarzem-trzech-glownych-mediow.html> (dostęp: 18.03.2020).

⁴⁸ Reporters Without Borders, *Beijing has failed to learn coronavirus lessons and further tightens censorship*, <https://rsf.org/en/countries> (dostęp: 1.12.2020).

Uzasadnienie klasyfikacji zwraca uwagę na: własność państwa, która obejmuje główne chińskie grupy medialne: Xinhua News Agency, China Central Television (CCTV), China National Radio (CNR), China Daily, People's Daily i Global Times; przywróconą w 2013 roku kulturę medialną, opartą na ścisłej kontroli mediów państwowych i mediów prywatnych; ograniczony dostęp do informacji i problemy administracyjne zagranicznych reporterów; porwania dziennikarzy (liczba tego typu przypadków sięga w 2022 roku „ponad 120 osób”); inwigilację niezależnych dziennikarzy i blogerów⁴⁹.

Twórcy raportu odnoszą się do zapisów Konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej, gwarantujących wolność słowa i prasy: „reżim rutynowo, całkowicie bezkarnie, narusza prawo do informacji. Aby jeszcze bardziej uciszyć dziennikarzy, oskarża ich o «szpiegostwo», «działalność wywrotową» lub «podnoszenie kłótni i prowokowanie kłopotów», trzy «przestępstwa kieszonkowe»⁵⁰. Przestępstwa kieszonkowe są szeroko definiowane w ramach chińskiego systemu prawnego, a ich klasyfikacja pozwala na nadużycia ze strony służb.

Reporterzy bez Granic podnoszą kwestię działalności dziennikarskiej i wykazują, że jednym z wymogów do otrzymania bądź odnowienia legitymacji prasowej jest konieczność pobrania aplikacji propagandowej „Study Xi Strong Nation”⁵¹.

Raport niemieckiej firmy Cure 53 z 2019 roku, opublikowany na stronie cure53.de, wykazał, że aplikacja wykorzystuje zawartą w kodzie komendę, umożliwiającą gromadzenie danych, takich jak: lokalizacja, rozpoznawanie twarzy, dostęp do mikrofonu i kamery, rejestr połączeń i przetwarzanie kontaktów użytkownika⁵².

Cenzura, a więc „kontrola, zwłaszcza państwowa, pod względem politycznym, moralnym itp. publikacji”⁵³ obejmuje nie tylko prasę, radio i telewizję, lecz także ma wpływ na przekazy kreowane w internecie. Władze inwestują w rozwój infrastruktury internetowej, a przy tym ograniczają dostęp do serwisów zagranicznych. Portale, takie jak: YouTube, Instagram, Facebook, Twitter, są blokowane. Chiny wprowadzają własną narrację. Odbiorcy korzystają z takich serwisów jak między innymi: Tencent Weibo, Sina Weibo, WeChat, Youku, Douyin, Kuaishou i Baidu Tieba. Baidu.com jest wiodącą przeglądarką w ChRL. Google zlikwidowało przedstawicielstwo wiosną 2010 roku. Głównym powodem była cenzura internetu i podejmowane próby blokowania przeglądarki przez władze Pekinu⁵⁴.

Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego pracuje w latach 1998–2008 nad projektem „Złota Tarcza”, który pełni funkcję piętrowego systemu kontroli i cenzury treści zamieszczanych na stronach internetowych⁵⁵. Regulacje prawne: „Regulations

⁴⁹ Reporters Without Borders, *China*, <https://rsf.org/en/country/china> (dostęp: 3.05.2022).

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Cure53, *Analysis-Report “Study the Great Nation” 08.-09.2019*, https://cure53.de/analysis_report_sgn.pdf (dostęp: 2.05.2022).

⁵³ W. Kopalinski, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2007, s. 94.

⁵⁴ K. Godlewski, *Media w Chinach...*

⁵⁵ M. Jacoby, *Chiny bez makijażu*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2016, s. 274.

of the People's Republic of China for the Safety Protection of Computer Information Systems (nadzór publikowanych komunikatów, badanie i ściganie spraw karnych), „Regulations for the Protection of National Computer Networks (ochrona tajemnic narodowych) oraz rozwiązania techniczne, mające na celu: spowolnienie transmisji danych z zagranicy, blokadę niepożądanych adresów IP, blokadę informacji o prawach człowieka, demokracji, przemocy, pornografii, blokadę zachodnich mediów i serwisów niepoddających się wewnętrznej cenzurze, składają się na Great Firewall (Chiński Mur Ogniowy)⁵⁶. Moderatorzy poszczególnych stron, portali oraz tajna policja internetowa filtrują prywatne e-maile oraz fora publiczne. Przedstawiciele władz pilnują, „aby niekorzystne dla rządzących treści nie były publikowane w sieci, a ewentualni sprawcy zostali ukarani. Według szacunkowych danych działa tak nawet 50 tysięcy internetowych funkcjonariuszy”⁵⁷. Zjawisko „płatnych «trolli» internetowych na usługach rządu, którzy zabierają głos w dyskusjach internetowych zgodnie z aktualną linią KPCh, a często sami prowokują” jest obecne w wirtualnej przestrzeni Chin⁵⁸.

Tabela 2. Najpopularniejsze sieci społecznościowe w Chinach w III kwartale 2020

Nazwa	Procent użytkowników wśród badanych
WeChat (Weixin)	73,2
Sina Weibo	47,1
Kuaishou	45,1
Douyin	41,1
Baidu Tieba	30,5
Youku	29,1
Tencent Weibo	27,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych L.L. Thomala, *Most popular social networks in China Q3 2020*, <https://www.statista.com/statistics/250546/leading-social-network-sites-in-china/> (dostęp: 12.02.2021).

Technologia, proponowana obywatelom przez chińskie władze, służy inwigilacji na poziomach: członków Komunistycznej Partii Chin oraz niezrzeszonych jednostek. System rozpoznawania twarzy, analiza naczyń krwionośnych są obecne w miejscach publicznych oraz na terenie części firm w ChRL. Kamery dokumentują uczestników ruchu drogowego, obywateli łamiących prawa, uczniów w szkole. „Dzięki algorytmom i danym analizowane jest nasze zachowanie, by je korygować. Maszyna w służbie bardziej funkcjonalnego, inteligentnego i bez wątplenia – nadzorowanego społeczeństwa”⁵⁹. Władze wykorzystują rozwiązania technologiczne w celu analizy zachowania jednostki.

Materiał dokumentalny „Chiny przejmują świat” wskazuje, że przewodniczący Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinping udostępnia za pomocą aplikacji własne treści,

⁵⁶ P. Lewandowski, *Wolność słowa i cenzura cyberprzestrzeni w Chińskiej Republice Ludowej...*, s. 7–8.

⁵⁷ M. Adamczyk, *Media we współczesnym...*

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Chiny przejmują świat (China's World Takeover)*, Francja 2020.

które docierają do użytkowników. Użytkownicy zdobywają w tym zakresie punkty: „Dzienne minimum to 30 punktów. Za przeczytanie artykułu można na przykład zdobyć jeden punkt. Każdego dnia 90 milionów członków Partii Komunistycznej zapoznaje się z jedną złotą myślą lidera”⁶⁰. Aplikacja umożliwia władzom dostęp do informacji i prywatnych rozmów gromadzonych w smartfonach użytkowników. Valérie Niquet z Fundacji Badań Strategicznych podkreśla, że

jeśli członkowi Partii Komunistycznej obniży się punktacja, ponieważ wyznaje jakąś religię, za rzadko czyta słowa przewodniczącego albo z niedostatecznym entuzjazmem, zaczyna się wielomiesięczne prześladowanie, a nawet dłuższe. Ludzie wypadają z systemu i znikają. Wracają dopiero wtedy, gdy skapitulują. Na tym polega inwigilacja polityczna⁶¹.

Podsumowanie

Chińskie władze wywierają wpływ na obywateli za pośrednictwem środków masowego przekazu, wśród których znajdują się: prasa, radio, telewizja, internet, w tym aplikacje mobilne, oraz nowoczesnych technologii opartych na algorytmach analizujących ludzką fizyczność i zachowania społeczne. Rozbudowany system cenzury, na który składają się przepisy prawne, filtrowanie i śledzenie mediów oraz indywidualnych użytkowników, obecność internetowych cenzorów, instytucje państwowe oraz działania propagandowe oparte na kontroli ideologicznej, pozwala na konsekwentną analizę przekazów medialnych i przekazów społecznych. Tytuły prasowe, agencje informacyjne, stacje radiowe i telewizyjne, wchodzące w skład aparatu władzy, są przez nie faworyzowane. Pojęcie pluralizmu mediów jest pomijane i bagatelizowane.

Obraz sytuacji nie byłby pełny, gdybyśmy nie zwrócili uwagi na stosunek Chińczyków do cenzury. Jacoby wskazuje, że społeczeństwo w zdecydowanej większości jest dumne z osiągnięć ostatnich dekad i cenzura czy rządowa propaganda jest postrzegana zupełnie inaczej niż miało to miejsce np. w PRL-u. [...] Autor zwraca jednak uwagę, iż mimo że grupa zainteresowanych dostępem do wiarygodnych źródeł informacji rośnie, to jednak wciąż przytłaczająca większość społeczeństwa w pełni polega na monopolu informacyjnym⁶².

Mimo to władze postrzegają internet jako „potencjalne zagrożenie dla swojej pozycji i kontroli nad mediami”⁶³. Powodem jest jego otwartość i możliwości komunikacyjne⁶⁴. Ścisłą kontrolę mediów utrudniają postęp technologiczny i dynamiczny rozwój sieci. Liczba użytkowników w całej Azji wynosiła w 2020 roku 2 366 213 308, w tym

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² M. Adamczyk, *Media we współczesnym...*, s. 18.

⁶³ A. Kobyłka, *Nie tylko cenzura – media w Chinach*, <http://www.psz.pl/168-archiwum/aleksander-kobylka-nie-tylko-cenzura-media-w-chinach> (dostęp: 3.11.2009).

⁶⁴ *Ibidem*.

854 000 000 w samych Chinach⁶⁵. Dostęp do zagranicznych witryn internauci uzyskują poprzez wirtualną prywatną sieć VPN. Zadaniem Komunistycznej Partii Chin jest bieżące opracowywanie rozwiązań odpowiadających zachodnim alternatywom oraz kreowanie technologii mających wpływ na kreację inżynierii społecznej w Chinach.

Bibliografia

- Adamczyk M., *Media we współczesnym państwie totalitarnym na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej* [w:] *Media XXI wieku. Studia interdyscyplinarne*, red. A. Drabina, A. Momot, Stowarzyszenie Młodych Twórców „Kontrast”, Wrocław 2016.
- Asia Internet use, population statistics data and Facebook data*, <https://www.internetworldstats.com/stats3.htm> (dostęp: 30.06.2020).
- 中国日报 (*China Daily*), <https://baike.baidu.com/item/中国日报/2266742?fr=aladdin> (dostęp: 1.12.2020).
- China Daily – China Daily*, https://pl.gaz.wiki/wiki/China_Daily (dostęp: 2.12.2020).
- Chinese Media in Africa*, <https://www.youtube.com/watch?v=88-PxOQu8Z4> (dostęp: 29.09.2014).
- Chiny przejmują świat (China's World Takeover)*, Francja 2020.
- Constitution of the People's Republic of China. Chapter II The Fundamental Rights and Duties of Citizens. Article 35*, http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372964.htm (dostęp: 14.03.2004).
- Constitution of the People's Republic of China. Chapter II The Fundamental Rights and Duties of Citizens. Article 41*, http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372964.htm (dostęp: 14.03.2004).
- Coverage rate of television in China from 2009 to 2019*, <https://www.statista.com/statistics/279098/coverage-rate-of-television-in-china/> (dostęp: 1.12.2020).
- Cure53, *Analysis-Report "Study the Great Nation" 08.-09.2019*, https://cure53.de/analysis_report_sgn.pdf (dostęp: 2.05.2022).
- Gagliardone I., Verhoeven H., *Opinion: China's positive spin on Africa*, <https://edition.cnn.com/2012/12/18/opinion/china-media-africa-verhoeven-gagliardone/index.html> (dostęp: 19.12.2012).
- Godlewski K., *Media w Chinach: Internetowa rewolucja i rządowa reakcja*, „Global Media Journal” 2010, nr 1, s. 34–50.
- He Z., *Chinese Communist Party Press in a Tug-of-war: A political-economy analysis of the Shenzhen Special Zone Daily* [w:] *Power, money, media communication patterns and bureaucratic control in cultural China*, ed. Chin-C Lee, Northwestern University Press, Illinois 2000.
- Introduction to People's Daily*, <http://en.people.cn/90827/90828/> (dostęp: 1.12.2020).
- Jacoby M., *Chiny bez makijażu*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2016.
- Kobyłka A., *Nie tylko cenzura – media w Chinach*, <http://www.psz.pl/168-archiwum/aleksander-kobylka-nie-tylko-cenzura-media-w-chinach> (dostęp: 3.11.2009).
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2007.

⁶⁵ *Asia Internet use, population statistics data and Facebook data*, <https://www.internetworldstats.com/stats3.htm> (dostęp: 30.06.2020).

- Kruczkowska M., *Chiny wyrzucają korespondentów trzech głównych gazet amerykańskich*, <https://wyborcza.pl/7,75399,25800661,chiny-odebrały-akredytacje-dziennikar-zom-trzech-glownych-mediow.html> (dostęp: 18.03.2020).
- Lewandowski P., *Wolność słowa i cenzura cyberprzestrzeni w Chińskiej Republice Ludowej* [w:] *Spółczesność i polityka we współczesnej Azji Wybrane zagadnienia*, red. Z. Osmólska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.
- Media w Polsce. Część 1. System medialny i jego otoczenie*, [http://dziennikarstwo.uni.wroc.pl/userfiles/18/files/SMS/Media w Polsce_1.pdf?v=1488021172](http://dziennikarstwo.uni.wroc.pl/userfiles/18/files/SMS/Media%20w%20Polsce_1.pdf?v=1488021172) (dostęp: 1.12.2020).
- 对人民日报海外版作重要批示 (*Ważne instrukcje dla zagranicznego wydania People's Daily*), <https://baike.baidu.com/pic/人民日报/706569/18714954/838ba61ea8d3fd1f1c9fc7e9364e251f94ca5f4a?fr=lemma&ct=cover#aid=18714954&pic=838ba61ea8d3fd1f1c9fc7e9364e251f94ca5f4a> (dostęp: 1.12.2020).
- 人民日报 (*People's Daily*), https://baike.baidu.com/item/人民日报/706569?fr=kg_qa (dostęp: 1.12.2020).
- Reporters Without Borders, *Beijing has failed to learn coronavirus lessons and further tightens censorship*, <https://rsf.org/en/countries> (dostęp: 1.12.2020).
- Reporters Without Borders, *China*, <https://rsf.org/en/country/china> (dostęp: 3.05.2022).
- Reporters Without Borders, *Debate on Internet censorship censored*, <https://rsf.org/en/news/debate-internet-censorship-censored> (dostęp: 30.11.2010).
- Reporters Without Borders, *Even tighter control*, <https://rsf.org/en/china> (dostęp: 1.12.2020).
- Shirk S.L., *Changing Media, Changing China*, Oxford University Press, New York 2011.
- Special Feature: The 'Southern Weekly' Controversy*, <https://freedomhouse.org/report/china-media-bulletin/special-feature-southern-weekly-controversy> (dostęp: 5.01.2013).
- Świeży D., *Analiza mediów państwowych Chińskiej Republiki Ludowej na przykładzie People's Daily, Xinhua News Agency i China Central Television*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2012.
- Thomala L.L., *Leading newspapers in China in 2019, based on media power score*, <https://www.statista.com/statistics/1127478/china-media-influence-index-of-leading-newspapers/> (dostęp: 24.06.2020).
- Thomala L.L., *Leading radio channels in China 2018, by reach*, <https://www.statista.com/statistics/1128310/china-leading-radio-stations-and-channels-by-number-of-listening-times/> (dostęp: 24.06.2020).
- Thomala L.L., *Leading TV stations in China 2019, based on media power score*, <https://www.statista.com/statistics/1128059/china-media-influence-index-of-leading-television-stations-and-channels/> (dostęp: 24.06.2020).
- Thomala L.L., *Most popular social networks in China Q3 2020*, <https://www.statista.com/statistics/250546/leading-social-network-sites-in-china/> (dostęp: 12.02.2021).
- Thomala L.L., *Number of magazine publications in China in 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279178/number-of-magazine-publications-in-china/> (dostęp: 29.12.2020).
- Thomala L.L., *Number of newspapers in China in 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279182/number-of-newspapers-in-china/> (dostęp: 29.12.2020).
- Thomala L.L., *Number of radio shows in China 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279090/number-of-radio-shows-in-china/> (dostęp: 9.12.2020).
- Thomala L.L., *Number of TV shows in China 2009–2019*, <https://www.statista.com/statistics/279105/number-of-tv-shows-in-china/> (dostęp: 9.12.2020).